

מולין יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה ראשונה

חזקתא

חזקתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

דרך היצירה להסית האדם תחילה לעבירות קלות

[וראה גם בשבט מוסר (ל"ח): שבכל יום ויום מתחדש יצרו על האדם עד שידמה לו שכל מה שעושה מהעבירות הוא 'רק רע כל היום', מיעוט רע, לפי שכל כך שאדם יותר רשע כל העבירה חמורה נראה בעינו דבר קל לעשותו [וכן], ושיעור הפסוק 'וכל יצר' כלומר כל מי שהוא יצר, שדבק עמו, 'מחשבות לבו' שהוא 'רק רע כל היום', שכל מה שהולך ועושה בכל יום הוא רק מיעוט רע, אף על פי שיהיה דבר חמור].

היצירה מפתה האדם שישמע לו רק פעם אחת
איתא בגמרא (חגיגה טז.) אם יצר הרע אומר לך חטא והקב"ה מוחל לך, אל תאמין. ודברי הגמרא מוקשים, מה כוונת היצר הרע בדבריו, ומדוע יקבל האדם דבריו שימחול לו הקב"ה בלי תשובה, ופירש **הצל"ח** שהיצר הרע מפתה האדם לשמוע בקולו ולחטוא, ומרמה אותו שאחרי שיחטא נינח לו ולא יוסיף עוד לפתותו, ואז יוכל האדם להתחרט על חטאו ולשוב בתשובה ובדאי ימחל לו הקב"ה, ועל זה אמרו חז"ל שאסור להאמין לו, כי אדרבה אחרי שיחטא פעם כעצת היצר הרע אפילו בדבר קטן, שוב לא יניחנו היצר הרע ויוסיף לפתותו לדברים חמורים יותר, ומן הקל יוליכנו אל החמור, כי על ידי החטאים נכנסת טומאה וזוהמה בלב האדם, ומתוך כך נסתמת ממנו דרך התשובה.

הגובר על יצרו בעבירה קלה ניצל מן החמורה
הרה"ק רבי יהושע מבעלזא ע"ה היה אומר, שהעצה הטובה להינצל מפיתוי היצר הרע, היא שידע האדם שדרך היצר הרע לפתות האדם בעבירה קטנה תחילה, ואם יצליח להכשילו ישוב לפתות אותו בעבירה חמורה יותר, וכך יוסיף להפילו מדחי אל דחי, כי עבירה גוררת עבירה, אבל כל עוד שלא עלתה בידו להכשילו בעבירה קלה לא יפתה אותו לעבור עבירה חמורה.

בכוח התורה נפטרים מן היצר הרע
איתא (ברכות לא.) הנפטר מחבירו אל יפטר ממנו אלא מתוך דבר הלכה. יש לפרש שחבירו זה היצר הרע שהתחבר אל האדם משעת לידתו (סנהדרין צא.), והעצה להיפטר ממנו היא על ידי שמתגבר בדבר הלכה, כי בכוח התורה אפשר להכניע היצר הרע מיד בתחילתו.

היצירה מקטין חומרת העבירות בעיני האדם
וזהו הפירוש בלשון הפסוק (בראשית ו ה) 'וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום', והרי 'אך' ו'רק' הם לשונות מיעוט, כי זו דרכו של היצר הרע להטעות את האדם שהעבירות המזדמנות לו הן קטנות ומועטות, וכך מכשיל את האדם בחטא ומן הקל יגרור אותו אל החמור, וזהו 'רק רע' שמפתה את האדם בדרך זו של מיעוט חומרת העבירות שבידיו. וכבר ידועים דברי חז"ל (סוכה נב.) שהיצר הרע דומה בתחילה לחוט של בוכיא ולבסוף דומה כעבותות העגלה.

ואליה תשוקתו ואמה תמשל בו (ד"ז). ידוע הדבר ומפורסם הענין, שהיצר הרע המסית ומדיח אינו בא אל האדם תיכף להכשילו בעבירה גדולה וחמורה, כי הוא יודע שלא יטה לו האדם אוזן, אלא עבירה גוררת עבירה (אבות פ"ד מ"ב), והוא מתחיל להסיתו לעבירה קלה, ומפתה את האדם שיזלזל בדברים קטנים שאדם דש בעקביו, עד שמכשילו בעבירות חמורות רח"ל, כמו שאמרו חז"ל (שבת קה:) שכך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והוא הולך ועובד.

מילתא דפליאה

תחילת העבודה אף אם אינו בשלמות

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ (א א). פתח דברי קדוש הראנו דרך העולה בית א-ל, כך דרש **בדברי יחזקאל** (ד"ה בראשית), דהנה בראשית ברא אלקים סופי תיבות 'אמת', אך סופי תיבות אלו לא נרמזו כסדר, ואילו בהמשך 'ברא אלקים' א"ת אף מהם עולה בסופי תיבותיהן 'אמת' אך כאן הוא כסדר כתיבתו. לרמז לנו שצריך האדם לעבוד על מידת האמת אף על פי שמתחילה אינו בשלימות וכנרמז בסופי התיבות שאינם כסדרן, ואחר כך יעזור לו ה' יתברך שיבוא למידת האמת בשלימות, לכן לאחר מכן נרמז סופי התיבות כסדר.

משל לבניית בניין שבוודאי יש לבנותו כסדר, שצריך לבנות תחילה היסוד ואחר כך הכתלים ורק אחר כך את הגג. אך מכל מקום כשמכין צרכי הבניין מכין מהנמצא בידו לקנות ראשון ואחר כך יבנהו כסדר.

קריאת שמע יסוד ופתיחת התורה

בתחילת התורה נרמז קבלת עול מלכות שמים הקודמת לכל דבר, כמו שכתב **בפני דוד להחיד"א** (בראשית א א) ששמע מזקן דחיל חטאין, וכן כתב גם **מור"ר זקני במחשוף הלבן** (ד"ה עוד בראשית), כי תיבות 'בראשית ברא' עם ב' הכוללים עולה 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', להורות דעיקר הבריאה היא על בני ישראל, כדי שידעו ויכירו שהשם הוא אלהינו והוא אחד מיחד, וחייבים לאהבה וליראה אותו ולייחדו בייחוד שלם.

והוסיף על כך **החיד"א** שראה כן **בספר צבי קודש** (פתיחה לברכות) שהוסיף דמהאי טעמא פתח רבינו הקדוש את סדר המשניות במצוות קריאת שמע כדאיתא (ברכות ב.) 'מאימתי קורין את שמע בערבין', שתחילה לכל דברי התורה שבכתב ושבעל פה, יש לו לאדם לקבל עליו עול מלכות שמים.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

תכלית הבריאה - להיטיב לזולתו

כן להיות שומר אחיו ולהחזירו למוטב.

העוזר את חברו ברוחניות לא יוזק לו עצמו אלא יתחזק יותר

ואף אם יחשוב האדם שמא יוזק לו, שמחמת העזרה לזולתו יפריע לו הדבר להתעלות בעצמו, ימשיך ויראה דברי קדוש ישראל, שהיה בבחינת 'נאה דורש ונאה מקיים', וכל ימיו עמל להחזיר יראת שמים ללבבות היהודים הדווים, שעות על גבי שעות, ימים ולילות, חזק ועודד עוד יהודי ועוד יהודי, הוא הגבר שהקים מעפר ממש את גולת ישראל לאחר השואה האיומה ה"י. ובבחינת 'הוא היה אומר' כותב: אם האדם מכניס יראת שמיים ומיישר את חברו לדרכי החיים, יש לו סיוע מן ה' יתברך שלא יוזק וכו', ועוד יתחזק ביותר כעין דאיתא (תענית י).

הלב שהוא עיקר האדם נמצא כנגד ימינו של חברו

שמעתי לפרש, למה הלב בצד שמאל של האדם, איבר כה חיוני בגשמיות ורוחניות היה מתאים יותר שיהיה בצד ימין החשוב. רק שמאלו של האדם הוא כנגד ימין חברו הנוכח לעומתו, ללמדך שעיקר בריאתו של הלב אינו בשביל עצמו, רק בשביל הזולת להרגיש צער ולאהוב הזולת, לכך נברא בצד שמאל כדי שירגיש את הדברים החשובים לחברו שנמצאים בימין חברו.

יעשה טובה לחברו בצנעה שלא יתבייש חלילה

בשלהי הדברים יש להוסיף נקודה חשובה שלפעמים אין שמים לב אליה, פעמים רוצה מאוד לעזור לחברו ומרוב התלהבות עושה זאת בפרהסיא, ופעמים שיכול חברו להתבייש מכך. דרשו על כך חז"ל (מדרש אותיות דרבי עקיבא), מדוע צורת האות ט' כפופה לפנים, שכאשר אדם עושה טובה לחברו צריך לעשותה בצנעה, וכדכתיב (משלי כא יד) 'מתן בסתר יכפה אף'. על כן ישכיל המשכיל ויעשה הכל בשום שכל ולב, לקרב ולעזור לחברו בחכמה מבלי לביישו, וכך יעשה מצוה נשגבה זאת באופן המהודר ביותר.

עיקר ההטבה היא להציל נפשו הרוחנית

מהות ההטבה היא הן בגשמיות והן ברוחניות, שלא אמרו 'המציל נפש אחת' רק על הצלת הגוף, אלא הכוונה גם על ענייני הנשמה, שכאשר רואה את חברו שנצרך לעזרה רוחנית לעוררו לתמוך ולחזקו, להראותו כמה טובה היא דרך התורה, ולהאיר לו באור יקרות את חשיבות וגודל הלומד תורה ומקיים מצוותיה, הרי זה בכלל 'המציל נפש אחת מישראל' וכאילו קיים עולם מלא.

כך דרש הרה"ק בעל הבית ישראל מגור זי"ע (בראשית תשכ"ז מאמר א): יש ללמוד הרבה מפרשתו של חוה והנחש ועד כמה נצרך האדם להישמר מעת היצר הרע, אדם וחוה יצרי כפיו של הקב"ה ונכשלו ע"י מסית. אבל אין ספק שמדה טובה מרובה (יזמא עו), אם האדם מכניס יראת שמיים ומיישר את חברו לדרכי החיים, יש לו סיוע מן ה' יתברך שלא יוזק, וכו'. [רגיל על לשונו היו דברי הרבי ר' הענין מאלכסנדר זי"ע על הכתוב בנעמי (רות א יח) 'ותרא כי מתאמצת היא', שנעמי הרגישה כי היא עצמה מתחזקת מהעידוד שנותנת לרות, ואז ידעה כי אמת בפיה של רות שרוצה להסתופף תחת כנפי השכינה, כי כך היא הדרך ברוחניות, כאשר מחזק חברו הוא עצמו מתעלה עוד יותר ע"י זה].

ואיתא במשנה לפיכך נברא אדם יחידי שכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, נזכר 'נפש' [ולא גוף וכדו'], שהעיקר לשמור נפש חברו ולהזהירו מעצת היצר. עכ"ל. הבית ישראל זי"ע מדקדק מדברי המשנה, שעיקר הכוונה על הצלת נפשו הרוחנית של חברו, פיקוח נפש הלא הכל מזורזים עליו ואין צורך לומר זאת, כולם יודעים חשיבותו. אבל כאן מדגיש התנא 'המקיים נפש' היינו הנפש הרוחנית.

ולמדו זאת במשנה (סנהדרין שם) מקין, שאמר לו הקב"ה 'קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה' אינו אומר 'דמו' אלא 'דמי' [לשון רבים] שדמו ודם זרעותיו צועקים. ומבאר הבית ישראל (שם תשל"א מא"א) שלמדים זאת מקין שאמר 'השומר אחי אנכי', שלא כך צריך שיהיה, שהרי לא הוטב בעיני הבורא תשובתו זו, אלא צריך

ויאמר ה' אל קין אי הכל אחיך ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי. ויאמר מה עשית קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה (ט"ו).

כתב רבי חיים ויטאל ע"ה בתחילת עץ חיים (שער הכללים פ"א): שעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו, ויכירו גדולתו, ויזכו להיות מרכבה למעלה להדבק בו יתברך. וממנו נלמד לעבודתו בעולמנו, כפי שתכלית בריאתו של אדם היא שהקב"ה ייטיב עמו, כן גם אנו, תכלית בריאתנו להיטיב עם זולתנו, שהרי כל תכלית בריאת העולמות היא לסיבת ההטבה לזולת.

[ואף מה שאמר עוד 'ויכירו גדולתו' כתב הרמ"ק בשיעור קומה (תורה פ"ג) שהוא גם מטעם ההטבה, וז"ל: וענין אומרו 'להיטיב לזולתו', צריך שנדע כי טובה זו היא קורבתם אליו והשגתם אותו. וכדרך שפירש בעמוד העבודה (קונטרסים לחכמת האמת קפח): הכוונה בשתי מלות אלו שכתב [האר"י] 'ויכירו גדולתו', הוא גם כן מתנאי ההטבה שהזכיר קדם לזה 'כדי להיטיב מטובו לברואיו', ומה הוא ההטבה, 'שיכירו גדולתו', פירוש, ששיגו בהשגה שכלית עצם גדולתו ורוממותו, וזו היא באמת הטבה תכליתית, שאין הטבה בעולם כמו השגת רוממות וגדולת הבורא].

המציל נפש אחת כאילו קיים עולם מלא - שפעל תכלית העולם

ואמרו חז"ל במשנה (סנהדרין לו.) 'לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא'. ובדברינו יבואר ביותר, שאין עניינו רק שכל אדם הוא עולם מלא, ובוודאי שזה אמת לאמיתה שכל אדם הוא עולם מלא כפשוטו ממש, אך ביתר עומק ניתן לומר שכאשר האדם חושב ומביט לזולתו ומציל את נפשו, הרי מקיים בכך את תכלית הבריאה שהיא 'להיטיב לזולתו' ועל כן כאילו קיים עולם מלא, שפעל תכלית העולם.

מילין יקירין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

על סדר פרקי אבות

קדש עצמך במותר לך - יסוד לתורה ומצוות

זה כבד עליהם. ואכן מיד שתמה יתרו על מעשי משה נחלש משה ממדרגתו, ולא היה בו כוח להגביה את בני ישראל אליו, ולכן הוצרך למנות שופטים לעם שיסייעו לו בעבודתו, אבל כדי שלא יקרה שוב דבר זה שיפריע אותו יתרו מדביקותו שילח אותו לארצו, כדי שלא יוסיף לשאול שאלות ולהפריע לו מהנהגתו.

זהו אפוא תמצית הוויכוח בין יתרו למשה רבינו ע"ה. ניתן לומר כי כדבר הזה מתדיינים הנשמה והגוף ומתווכחים מי יגבר, האם הנשמה שרוצה יראת שמים, הנשמה שרוצה לעמוד ליד משה רבינו ולהתעלות למדרגות רמות ונשגבות, או שמא הגוף שלא מבין, שחושב שלעמוד כל היום במדרגה כזאת זה מסכנות, שמגיע בתואנות שונות כי קשה הדבר ואינו בר השגה. אם כן מה יעשה האדם ויחיה. העצה היחידה היא, לעשות פשרה בין הגוף לנשמה.

התורה משיבה את הנפש שתשכון יחד עם הגוף

אך לפי דברי הרב מקו"ז גלוב נוכל להבין, אכן יסוד היסודות של אדם שרוצה להגיע שכל השאיפות שלו יהיו לשם שמים - יעסוק בתורה, אדם שלומד מתקיים בו 'תורת ה' תמימה משיבת נפש', שהתורה משיבה את הנפש שתשכון יחד עם הגוף, זה כוחה של התורה שהיא ממעטת בגוף של האדם, ומחברת את הגוף עם הנשמה. הכיצד פועלת התורה בגופו של אדם, ע"י שנוהג בדרך התורה ומקדש עצמו במותר לו - לא לדבר דבר שלא צריך, אם אתה לא יודע אם הדיבור הזה טוב או לא - מנע עצמך. יהיה קשה פעם ראשונה ושניה, אבל אחר כך כשמתרגלים כבר אפשר להימנע. כן הדבר בקדושת העיניים - לא לראות מה שלא צריך. לקדש את עצמו ברמ"ח אברים ושס"ה גידים, כפי שכתב בתיקוני זוהר (דף ד: טו) 'שמי' עם "ה" זה שס"ה, 'זכרי' עם "ה" זה רמ"ח, זה שמו של הקב"ה בתוך האדם ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, שבכל מצוה שמקיים זוכה להשראת השכינה באיבר שכנגד המצוה. וכשמקדש את עצמו ממעט כוח הגוף ומקדשו ואז יכול הגוף לשכון יחד עם הנשמה, או אז זוכה להשראת השכינה שהיא שמו של הקב"ה הן בנשמתו והן בגופו.

מדאי מהמותר, סופו לאכול גם מהאסור, אם כן יכול הוא לפתות אותה גם באיסור עצמו.

הדרך לזכות לתורה היא 'קדש עצמך במותר לך'

ממשיך הרב מקו"ז גלוב לבאר בזה את דברי המדרש (שמו"ר כח א) 'לקחת מתנות באדם' (תהלים סח יט), שהתורה ניתנה במקדש ובמתנה, ולכאורה קשה, מה שייך מקדש בתורה, מה יכול האדם לתת לקדוש ברוך הוא בעד התורה. ונראה, שזה עניין 'קדש עצמך במותר לך', שהוא משל האדם כי אינו חייב בכך, ולפי מה שהאדם מקדש עצמו במותר לו כך זוכה לתורה.

ויכוח הנשמה והגוף כויכוח משה רבינו ויתרו

בדבריו יש לפרש כיצד ניתן לחבר בין הנשמה לבין הגוף, מהו החיבור שיכול להיות ביניהם, הם הרי כמו שנים שמסוכסכים ביניהם וצריך לעשות ביניהם פשרה.

פשרה זו שבין הנשמה לגוף ניתן להבין באמצעות הויכוח שהיה בין משה רבינו לחותנו יתרו (שמות יח טז-יח), יתרו אומר למשה רבינו, 'מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בוקר עד ערב וגו' נבול תבול גם אתה גם העם הזה'. שמעתי ממו"ר אבי ע"ה בשם המקובלים, מה היה הוויכוח בין יתרו למשה רבינו. כי משה רבינו רצה להרים את בני ישראל למדרגה גבוהה מאוד שיהיו כמותו, כמו שכתוב (שם טז יד) 'וירד משה מן ההר אל העם', כי רצה להעלות אותם למדרגה גבוהה שכל העם יעמדו עליו מן הבוקר עד הערב ויקבלו קדושה ממנו, וכך יהיו במדרגה כמותו. וכך ביאר בעל תשואות חן זלה"ה שמשה רבינו רצה להגביה את בני ישראל למעלה מן הטבע שיזכו למדרגה גבוהה בזכותו, ולכן היה שופט אותם בעצמו כדי לקרבם אליו. אך יתרו שהיה גוי וכומר לעבודה זרה לא הבין את זה, ואמר, מסכנים הם, כל היום עומדים.

משה רבינו רצה שיהיו במדרגה כמותו, יתרו כל הזמן מנסה לשכנעו להוריד מרצון זה ולא לעשות כך, זה יותר מדי בשבילם,

והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלהים ויאמר אל האשה אף כי אומר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן. ותאמר האשה אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל.

אומר הרב מקו"ז גלוב ע"ה בספרו ארץ צבי (בראשית תרפ"ז ד"ה והנחש), שכאשר בא הנחש לפתות את חוה לאכול מעץ הדעת, אמר לה, הקב"ה אמר לכם 'לא תאכלו מכל עץ הגן'. אומרת לו חוה, לא, הקב"ה אמר 'מפרי עץ הגן נאכל', ורק מעץ הדעת טוב ורע לא נאכל.

שואל הרב מקו"ז גלוב ע"ה, למה הנחש אמר דברים לא נכונים, הרי הוא יודע שהקב"ה אמר מכל פרי עץ הגן אכל תאכל ורק מעץ הדעת לא לאכול, אם רוצה לשכנע אותה לאכול, יכול לומר לה מיד, שהסיבה שהקב"ה אמר לכם לא לאכול מעץ הדעת היא, כי אם תאכלו תהיו כאלוקים יודעי טוב ורע ולכן לא רצה הקב"ה שתאכלו מזה. למה לו כל הדיון המיותר לכאורה.

כששמע הנחש שאינם מקדים המותר הבין שיוכל להחטיאם

אלא, כשהנחש בא לפתות את חוה חישב נקודת תורפה שבה הוא יכול לתפוס אותה, הוא ידע טוב, כי אם יגיד לה תאכלי מעץ הדעת, היא לא תשמע לו. כמו שאם היצר הרע יגיד לאדם אל תתפלל, הוא הרי לא ישמע לו, הוא רק אומר לו תתפלל מאוחר וכדומה.

ולכן בא וחקר אצלה בעניין שאר אילנות הגן, ברגע ששמע שהיא אומרת 'מכל עץ הגן נאכל' הבין הנחש כי לא מכירה את המושג 'קדש עצמך במותר לך', באמרה כי הקב"ה אמר מכל פרי עץ הגן נאכל, הרי כשהיו בגן עדן היו כל היום יושבים על התורה ועל העבודה, לאכול מפריה ולשבוע מטובה, וכי מה יש לאדם הראשון לעשות כל היום, מלאכי השרת צולים לו בשר ומסננים לו יין (סנהדרין נט:), כל העולם שירת את אדם הראשון, מה נותר להם לעשות במשך כל היום - אכלו מהפירות.

אבל זאת הרגיש הנחש בדברי האשה כי אין אצלם מושג של קדש עצמך במותר לך, בעץ הדעת אנחנו לא נוגעים, אבל מפירות העצים האחרים אנחנו אוכלים. כשאמרה לו ככה, שלא מקפידה למעט באכילה גם במותר, היא לא יודעת את היסוד הגדול בעבודת ה' שמי שאוכל יותר

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראל

